

Sağlık Profesyoneli Olmak Ya Da Olmamak! Meslek Seçimi To Be a Health Professional or Not! Career Choice

Aysel Başer * (ORCID: 0000-0001-8067-0677)

Hale Sezer ** (ORCID: 0000-0003-4199-7727)

Hatice Şahin *** (ORCID: 0000-0002-5200-7533)

* İzmir Demokrasi Üniversitesi Tıp Fakültesi İzmir, Türkiye

** İzmir Bakırçay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi İzmir, Türkiye

*** Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi İzmir, Türkiye

Sorumlu Yazar: Hale Sezer, E-Posta: haleyacan@yahoo.com

Özet

Amaç: Araştırmada tıp, diş hekimliği ve sağlık bilimleri fakültelerindeki öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili faktörlerin saptanması amaçlanmıştır.

Yöntem: Kesitsel tasarımdaki bu araştırmanın verileri Ekim-Aralık 2019 arasında toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini İzmir Bakırçay Üniversitesi ve İzmir Demokrasi Üniversitesi sağlık bilimleri alanında 2019-2020 döneminde eğitim alan birinci sınıf öğrencileri (n=796) oluşturmuştur. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen, meslek seçimini sorgulayan 25 sorudan oluşan elektronik bir form ile toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 23 paket programına kodlanarak analizleri yapılmıştır. Analizlerde dağılım istatistikleri ve hipotez testleri hesaplanmıştır. Anlamlılık değeri olarak p<0,05 kabul edilmiştir.

Bulgular: Öğrencilerden 503'ü elektronik formu eksiksiz tamamlamıştır. Araştırmaya katılma oranı %63.19'dur. Öğrencilerin %58.4'ü (n:294) İzmir Demokrasi Üniversitesi'nde, %41.6'sı (n:209) İzmir Bakırçay Üniversitesi'nde eğitim görmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 19,01±2,04'tür. Öğrencilerin %70.2'si (n:353) kadındır. Öğrencilerin % 47.3'ü ilk beş tercihlerine yerleşmişlerdir. Öğrencilerin %80.3'ü fakülte/bölümünü isteyerek tercih etmiştir. Fakülte/bölüm tercih nedenleri sorgulandığında ilk beş sıradaki neden; insanlara yardımı sevme, İzmir'de eğitim görme,

üniversite sınavında alınan puan, iş bulma kolaylığı ve kapasite-iliğiyetenek alanına uygunluk olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin %89.3'ü gelecekte bu mesleği sürdürmek istemektedir.

Sonuç: Profesyonel mesleki kimlik kazandırma öğrencilikte başlar. Bu nedenle eğitim sistemi profesyonel kimliğin gelişimini sağlamada önemli ve etkili bir rol oynamaktadır. Mesleki seçimini isteyerek yapan öğrencilerin şu an sağlık profesyoneli olmak için eğitim alıyor olması önemli bir bulgudur. Mezuniyet sonrasında da seçtiği mesleğinde doyum alarak, humanistik yönlerini kaybetmeden ilerleyebilmeleri için eğitim süresince desteklenmeleri önemlidir. Öğrencilerin mesleki gelişimlerini daha bilinçli hale getirebilmek için nitelikli akademik danışmanlık almaları, mesleki gelişimlerini destekleyecek panel, sempozyum vb. bilimsel etkinliklere yönlendirilmesi ve kariyer

Anahtar sözcükler:

Meslek Seçimi, Sağlık Profesyoneli Öğrencisi, Tıp, Diş Hekimliği, Sağlık Bilimleri

Keywords:

Career Choice, Health Professional Student, Medicine, Dentistry, Health Sciences
Gönderilme Tarihi
Submitted:10.05.2020
Kabul Tarihi
Accepted: 30.11.2020

Kıyeta: Baser A, Sezer H, Sahin H. Sağlık Profesyoneli Olmak Ya Da Olmamak! Meslek Seçimi Tıp Eğitimi Dnyası. 2021;20(60):101-111

danışmanlığı gibi eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmektedir. Gelecek yıllarda öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili faktörlerinin saptanmasına devam edilecektir.

Abstract

Aim: Background: The aim of this study was to determine the factors related to occupational preferences of students in the faculties of medicine, dentistry and health sciences.

Methods: The data of this cross-sectional study were collected between October-December 2019. The sample of the study consisted of İzmir Bakircay University and İzmir Democracy University health sciences students in the first year of 2019-2020 (n=796). The data were collected by an electronic form consisting of 25 questions which were developed by the researchers.

Results: Students have completed 503 electronic forms in full. Participation rate was 63.19%. 58.4% (n: 294) of the students continue their education at İzmir Democracy University and 41.6% (n: 209) at the İzmir Bakırçay University. 47.3% of the students settled in their first five preferences. 80.3% of the students chose the faculty/department willingly. When the reasons for faculty/department choice are questioned, the top five reasons are; the likelihood of helping people, the desire to educate in İzmir, the score obtained in the university exam, the ease of finding a job upon graduation and the suitability to the capacity-interest-ability field. 89.3% of the students want to continue this career in the future.

Conclusions: It's an important finding that the students who make their professional choice are willing to be trained to be health professionals. After graduation, it's important that they're supported during their education so that they can proceed without losing their humanistic aspects, being satisfied with their chosen profession. In order to make the professional development of the students more conscious, it's recommended that they receive qualified academic consultancy, direct them to scientific activities such as panels and symposiums that will support their professional development, and develop educational programs

such as career counseling. In the coming years, the determination of the factors related to the choice of students will continue.

* Bu çalışma 6-8 Şubat 2020 tarihleri arasında İzmir'de gerçekleşen "5. International Health Science and Family Medicine Congress" isimli kongrede özet bildiri olarak sözlü sunum şeklinde sunulmuştur.

Giriş

Bireylerin yaşantılarına yön veren en önemli aşamalardan biri meslek seçimidir. Meslek seçimi bireylerin yaşam biçimini etkileyen dinamik bir süreçtir. Bireyler günün büyük kısmını sosyal yaşamından ziyade iş ortamında geçirmektedir ve bu nedenle meslek seçimine ilişkin durumları yaşamlarını derinden etkilemektedir (1,2). Meslek seçimi doğrultusunda bireyin tüm yaşamını etkileyebilecek birçok kritik karar verilmektedir (3). Türkiye'de meslek seçimi, gençlerin üniversiteye giriş sınavı sonrası tercih yapma aşamasıyla kendini göstermektedir. Gençlerin gelecekte istedikleri sosyal statüye göre ve bireysel doyuma ulaşabilecekleri bir meslek seçimi yapmaları gerekmektedir. Tercih edeceği mesleğin nitelikleri ile kendi sahip olduğu nitelikler arasında uygunluk olmasına dikkat etmelidir (2-4). Meslek sahibi olmada maddi kazancın önceliklendirilmesinin yanı sıra bireylerin kişisel özellikleri, yetenekleri, ilgileri ve becerileri doğrultusunda seçim yapması beklenmektedir (1-4). Bireyin toplumda yer edinebilmesi ve topluma daha faydalı olabilmesi için uygun meslek seçmesi gerekir (4,5). Oysa yapılan çalışmalar; günümüzde gençlerin gelecekle ilgili kaygılarının olduğunu, bu kaygıların da geleceğe güvenle bakmalarını engellemesi nedeniyle meslek seçimini etkilediğini, seçtikleri mesleklerinden memnun olmadıklarını ve memnuniyetsizliklerinin

mezuniyet sonrası da devam ettiğini göstermektedir (2,4,6,7).

Sağlık alanındaki meslekler, günümüzde en fazla tercih edilen mesleki alanlardan biridir. Bu alandaki meslek seçimi de hizmet verdiği toplumdaki önemli ölçüde etkilenmektedir. Toplumsal yapı, sağlık profesyonellerinin tutumlarını, uygulamalarını ve toplumun sağlık profesyonellerine karşı düşüncelerini biçimlendirdiği gibi, sağlık profesyonelliğini meslek olarak seçenleri de etkilemektedir (3,4,7). Toplumsal gereksinimlerin ve değişimin artmasıyla birlikte sağlık bilimleri alanına yönelik mesleklerin sayısı, iş yükü ve önemi de artmaktadır (4,6,8,9). Ülkemizde sağlık profesyonellerinin meslek seçimleri, bireyin sahip olduğu tutum, değer ve sosyal destek unsurlarının etkileşiminin bir sonucudur. Meslek seçimleri yaşam süreçlerini etkileyen önemli kararlardan biridir. Bireylerin kararlarını neye göre verdikleri ve meslek olarak seçmelerinde etkili olan faktörlerin neler olduğunu belirlemek gereklidir. Böylece sağlık profesyonellerinin meslek seçimi konusunda dikkate aldıkları öncelikler belirlenerek eğitimlerinin planlanması ve akademik başarılarının sürekli olması için bir olanak sağlanacaktır.

Sağlık bilimleri alanında eğitim veren kurumların amacı, bireyin, ailenin ve toplumun sağlık gereksinimlerine cevap verebilecek, sağlık düzeyini yükseltebilecek bilgi ve becerilerle donanmış sağlık profesyonelleri yetiştirmektir. Sağlık profesyonellerinin oluşturduğu meslek grupları günümüzde uzmanlaşma eğiliminde olsa da insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir (5,10,11).

Bu çalışmanın amacı; tıp, diş hekimliği, sağlık bilimleri fakülteleri ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan faktörleri belirlemektir.

Gereç ve Yöntem

Araştırma kesitsel tasarımda planlanmıştır. Araştırmanın evrenini İzmir’de yeni kurulan iki üniversitenin (İzmir Bakırçay Üniversitesi (İBÜ) ve İzmir Demokrasi Üniversitesi (İDÜ)) sağlık bilimleri alanında 2019-2020 eğitim-öğretim döneminde eğitim alan birinci sınıf öğrencileri (n:796) oluşturmuştur. İzmir Bakırçay Üniversite’sinde; Tıp Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi (Hemşirelik Bölümü, Fizyoterapi Bölümü, Sağlık Yönetimi, Dil ve Konuşma Terapisi) ve İzmir Demokrasi Üniversite’sinde; Tıp Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi (Hemşirelik Bölümü, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Spor Bilimleri Bölümü) ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Yaşlı Bakımı olmak üzere 11 sağlık bilimleri alanındaki öğrencilerden veri toplanmıştır.

Araştırmacılar tarafından dijital veri formu geliştirilmiştir. Demografik veriler ve meslek seçimi ile ilgili soruların yer aldığı iki bölümden oluşan dijital veri formu kapalı uçlu 25 sorudan oluşmaktadır. Anket formunda sosyodemografik verilere ait dört soru, anne-baba eğitim durumu, mesleği ve gelir düzeyi ile ilgili beş adet soru, lise eğitimi ve rehberlik hizmeti ile ilgili beş adet soru, üniversite sınavına giriş sayısı, üniversite/fakülte/bölüm tercih sıralaması ve nedeni ile ilgili altı adet soru, mesleğin ilgi ve yeteneklerine uygunluğuna ilişkin beş adet soru, gelecek hedefleri ve ileride düşündükleri/istedikleri mesleklerle ilgili sorular yer almaktadır. Dijital anket formunun linki tüm birinci sınıf öğrencilerine duyurulmuş, haftada iki kez hatırlatılarak 15 gün içerisinde gönüllülük esasına göre veri formunun dijital ortamda yanıtlanması istenmiştir. Elde edilen veriler SPSS 23 paket programına kodlanarak analizleri yapılmıştır. Analizlerde dağılım istatistikleri ve hipotez testleri hesaplanmıştır. Anlamlılık değeri olarak $p<0,05$ kabul edilmiştir.

Araştırma için Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan onay alınmıştır (31/10/2019 Tarihli, Toplantı/Karar:11/6, Protokol No:405). İzmir Bakırçay Üniversitesi ve İzmir Demokrasi Üniversitesi'nden araştırma uygulama izni alınmıştır.

Bulgular

Araştırmanın örneklemini iki üniversitenin sağlık meslek bölümlerinde eğitim alan ve

çalışmaya katılmayı kabul eden 584 öğrenci oluşturmuştur. Gönüllü öğrencilerden 503'ü elektronik anketi eksiksiz tamamlamıştır ve analizler anketi eksiksiz tamamlayan öğrencilerin verileri üzerinden yapılmıştır. Araştırma katılma oranı toplamda %63.19'dur (kapsayıcılık; İDÜ % 60, İBÜ % 68.30). Öğrencilerin %58.4'ü (n:294) İzmir Demokrasi Üniversitesi'nde %41.6'sı (n:209) İzmir Bakırçay Üniversitesi'nde eğitim görmektedir

Tablo 1. Araştırmanın Evreni, Yanıtlayan Sayısı ve Kapsayıcılık

Üniversite Adı	Evren	Yanıtlayan sayısı	Kapsayıcılık (%)
İzmir Bakırçay Üniversitesi	306	209	68,30
İzmir Demokrasi Üniversitesi	490	294	60,00
Toplam	796	503	63,19

Öğrencilerin %9.5'i (n:48) Diş Hekimliği, %17.5'i (n:88) Tıp Fakültesi ve %73'ü (n:367) Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenimine devam etmektedir. Sağlık Bilimleri Fakültesindeki bölümler incelendiğinde %4,2'si (n:21) spor bilimlerinde, %4,8'si (n:24) yaşlı

bakımında, %5,8'si (n:29) dil ve konuşma terapisinde, %8'i (n: 40) sağlık yönetiminde, %8,3'ü (n:42) beslenme ve diyetetikte, %19,3'ü (n: 97) fizyoterapi ve rehabilitasyonda, %22,7'si (n:114) hemşirelik bölümünde öğrenim görmektedir.

Tablo 2. Araştırma Örnekleminin Fakülte/Bölümlere Göre Dağılımı

		İzmir Bakırçay Üniversitesi			İzmir Demokrasi Üniversitesi		
		N	n	%	N	n	%
Tıp Fakültesi		30	8	3.8	84	80	27,2
Diş Hekimliği Fakültesi		-	-	-	81	48	16,3
Bilimleri	Hemşirelik Bölümü	86	75	37.3	75	39	23.5
	Fizyoterapi /Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü	80	57	28.4	64	40	24.1
Sağlık Fakültesi	Sağlık Yönetimi	70	40	19.9	-	-	-
	Dil ve Konuşma Terapisi	40	29	14.4	-	-	-

	Beslenme ve Diyetetik Bölümü	-	-	-	63	42	25.3
	Spor Bilimleri Bölümü	-	-	-	59	21	12.7
	Yaşlı Bakımı	-	-	-	60	24	14,5
Toplam		306	209	100	490	294	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 19,01±2,04'tür. Öğrencilerin %70.2'si (n:353) kadındır. Bölümlere göre cinsiyet oranlarına bakıldığında kadınlar çoğunluktadır (Beslenme ve Diyetetik Bölümünün %95.2'si, Dil Ve Konuşma Terapisinin %93.1'i, Diş Hekimliğinin %50'si, Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon Bölümünün %76,2'si, Hemşirelik Bölümünün %72.8'i, Sağlık Yönetimi Bölümünün %72.5'i, Spor Bilimlerinin %42.8'i, Tıp Fakültesinin %54.5'i ve Yaşlı Bakımının %79.1'i). Annelerin % 8.3'ü, babaların % 1.6'sı okuryazar değildir. Annelerin %75'i, babaların ise % 70.4'ü ise ortaöğretim ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Öğrencilerin %86.1'i ailelerin gelir düzeyini kötü-orta düzeyde algılamaktadır. Öğrencilerin % 75.9'u Anadolu lisesi ve Fen

lisesi mezunu olup %49.5'i üniversite sınavına ilk kez girmiştir. Tüm öğrencilerin % 7.2'si birinci (İBÜ %4.3, İDÜ % 9.2), % 26'sı ilk üç (İBÜ %24.4, İDÜ % 27.2) ve 47.3'ü ilk beş tercih (İBÜ %47.8, İDÜ % 46.9) üniversite tercihlerine yerleşmişlerdir.

Tercih sırasına göre yerleşme durumu açısından üniversiteler karşılaştırıldığında İzmir Bakırçay Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin %30.1'i (n:63), İzmir Demokrasi Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin %37,8'i (n:111) ilk beş üniversite tercihlerine yerleşmişlerdir. Farkın üniversiteler arasında ilk beş tercihiye yerleşme durumundan kaynaklandığı saptanmıştır. ($X^2=3.128$, $p=0.047$) (Tablo 3).

Tablo 3. Tercih Sıralamasına Göre Yerleşilen Üniversitelerin Karşılaştırılması

Öğrenim Görülen Üniversite Adı	İlk Beş Tercih		Altı ve Üzeri Tercih		X^2	p
	n	%	n	%		
İzmir Bakırçay Üniversitesi	63	30.1	146	69.9	3.128	0.047*
İzmir Demokrasi Üniversitesi	111	37.8	183	62.2		

* $p<0.05$

Fakülte-bölüm tercihlerine göre değerlendirildiğinde, öğrencilerin %34.6'sı birinci (İBÜ %30.1, İDÜ % 37.8), %58.1'si ilk üç (İBÜ %49.3, İDÜ % 64.3) ve %70.6'sı ilk beş (İBÜ %62.2, İDÜ % 76.5) tercihlerine yerleşmişlerdir. Öğrencilerin %70.6'sı yerleştikleri fakülte/bölümün ilk beş sırada olduğunu ifade etmiştir. Fen lisesinden mezun olan öğrencilerin %71.6'sının yerleştikleri

program ilk beş tercih içinde yer almamaktadır ($X^2=8.62$, $p=0.013$). İlk tercihlerine yerleşme bakımından üniversitelerarası fark vardır ($X^2=3.12$, $p=0.040$). İDÜ'de ilk iki tercihe yerleşme oranı İBÜ'ye göre daha fazladır.

Öğrencilerin fakülte/bölüm tercihlerinin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, İzmir Bakırçay Üniversitesine yerleşen öğrencilerin %62,2'si (n:130), İzmir Demokrasi

Üniversitesine yerleşen öğrencilerin %76,5'i yerleşme oranı daha fazladır ($X^2=12.079$, $n:225$) ilk beş tercihindeki fakülte/bölüme yerleştiği saptanmıştır. İDÜ'ndeki ilk beş tercihe

Tablo 4. Fakülte/Bölüme Göre Tercih Sıralaması

Üniversite Adı	İlk Beş Tercih		Altıncı ve Sonraki		X^2	p
	n	%	n	%		
İzmir Bakırçay Üniversitesi Fakülte/Bölüm	130	62,2	79	37,8	12.079	0.000*
İzmir Demokrasi Üniversitesi Fakülte/Bölüm	225	76,5	69	23,5		

* $p<0.05$

Öğrencilerin %80.3'ü fakülte/bölümünü isteyerek tercih etmiştir. Üniversitelere göre fakülte/bölümü isteyerek tercih etme durumları karşılaştırıldığında, İzmir Bakırçay Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin %74.6'sı ($n:156$), İzmir Demokrasi Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin %84.4'ü ($n:248$) fakülte/bölümü isteyerek tercih

ettikleri belirlenmiştir. İDÜ'ndeki fakülte/bölümü isteyerek tercih etme oranı daha fazladır ($X^2=7.290$, $p=0.009$) (Tablo 5). Öğrencilerin fakülte/bölümünü isteyerek tercih etmesinde anne ve babalarının eğitim durumları etkili bulunmamıştır ($X^2=6.470$, $p=0.090$) ($X^2=6.85$, $p=0.070$).

Tablo 5. Üniversitelerin Fakülte/Bölümü İsteyerek Tercih Etme Durumları

Üniversite Adı	Evet		Hayır		X^2	p
	n	%	n	%		
İzmir Bakırçay Üniversitesi	156	74.6	53	25.4	7.290	0.009*
İzmir Demokrasi Üniversitesi	248	84.4	46	15.6		

* $p<0.05$

Fakülte/bölüm tercih nedenleri sorgulandığında ilk beş sıradaki neden; insanlara yardımı sevme (%41.4), İzmir'de eğitim görme (%40), üniversite sınavında alınan puan (%35,2), iş bulma kolaylığı (%35) ve mesleğin kapasite, ilgi, yetenek alanına uygunluğu (%30.4) olarak belirtilmiştir. İlk beş tercihe yerleşenlerin tercih nedenleri sorgulandığında ise özellikle iki nedenin ön plana çıktığı görülmektedir. Birincisi insanlara yardımı sevme (%46.6) ve ikincisi ise mesleğin kapasite, ilgi, yetenek alanına uygunluğudur (%40.2).

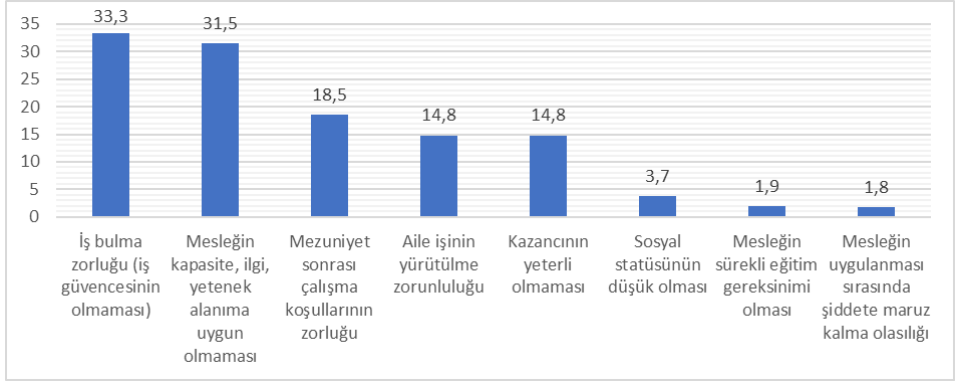
Öğrencilerin %9.9'u meslek tercihlerinde bir rol modeli olduğunu ifade etmiştir. Rol modeli olan

öğrencilerin %41.17'si aile bireylerinden birilerini (baba, ağabey, anne, kuzen ve teyze) örnek aldığı ifade etmiştir. Öğrenciler aile dışında da rol modeli olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin %86.7'si meslek seçimi için önceden bilgi almış. Bilgi alanların da %71.3'ü lise döneminde okul veya dershaneden bilgi almıştır. Bilgi alanların %44'ü bu bilgilerin meslek tercihinde etkili olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %86.5'i kendisini kapasite, ilgi, yetenek olarak eğitimini almaya başladığı mesleğe uygun olduğunu ifade etmiştir. Buna rağmen öğrencilerin %93.4'ü mezuniyet sonrasında herhangi bir hedeflerinin olmadığını,

%89.3'ü gelecekte bu mesleği sürdürmek istediğini ifade etmiştir. Gelecekte bu mesleği sürdürmek istemeyen öğrenciler buna neden olarak; iş bulma zorluğunu (%33.3), mesleğin kapasite, ilgi, yetenek alanına uygun olmasını (%31.5), mezuniyet sonrası çalışma koşullarının

zorluğunu (%18.5), aile işinin yürütülme zorunluluğunu (%14.8) ve kazancının yeterli olmamasını (%14.8) göstermiştir (Grafik 1).

Grafik 1. Gelecekte Mesleği Sürdürmek İstemeyen Öğrencilerin Nedenleri

Tartışma

Bu araştırma tıp, diş hekimliği, sağlık bilimleri fakülteleri ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan faktörleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmamızda sosyodemografik veriler incelendiğinde öğrencilerin dörtte üçüne yakını kadın cinsiyet oluşturmaktadır. Araştırmamızda bölümleri tercih etmede cinsiyet değişkeni YÖK lisans atlası cinsiyet dağılımı (12) karşılaştırıldığında; İÜ ve İÜ'nün kadın cinsiyet dağılımı (sırayla %70.2 ve %64,79) İzmir'de bulunan diğer kamu üniversitelerinin (Dokuz Eylül, Ege, İzmir Katip Çelebi) benzer bölümlerini tercih eden kadınlar ile benzerdir. YÖK Lisans atlasında ve diğer çalışmalarda (4,12-14) olduğu gibi bizim araştırmamızda da sağlık sektörünü kadınların daha çok tercih ettiği görülmektedir ve bunda da en büyük rolü toplumların mesleklerle cinsiyet rolü biçmesidir. Toplum yapısının mesleklerle yansımaları olarak bazı mesleklerin kadın hakimiyetinde olduğu Tıp Eğitimi Dünyası / Ocak-Nisan 2021 / Sayı 60

görülmektedir. Toplum ve aile içerisinde bakım rolü genelde kadınlara verilmektedir. Bunun da sağlık sektöründeki yansımaları bakım hizmetinde sağlık çalışanlarının kadın olması olarak yorumlanabilir. Örneğin ülkemizde hemşire, fizyoterapi, yaşlı bakımı ve beslenme ve diyetetik gibi sağlık sektöründeki mesleklerin kadına özgü meslekler olarak algılandığı diğer araştırmalarla da desteklenmektedir (4,11,13,15,16). Meslek tercihinde cinsiyet değişkeninin tarihsel süreç içinde ülkelere, illere, üniversitelere göre değişmediği de görülmektedir (4,11-13,16). Özellikle tıp ve diş hekimliği gibi eğitim süresi uzun olan mesleklerde birçok Avrupa Birliği ülkesinde erkek hakimiyeti görülürken, bu durum ülkemizde ve İzmir'de olduğu gibi bizim araştırmamızda da eşit olarak bulunmuştur (12,13,15). TÜİK toplumsal cinsiyet istatistikleri, 2018 verisine göre yönetici pozisyonundaki bireylerin %14.8'nin kadın olduğu görülmektedir (17). Araştırmamızda sağlık yönetimi bölümünde öğrencilerin dörtte

üçünün (%72.5'i) ve İzmir'de diğer kamu üniversitelerindeki oranın %79'nun kadın olması (12) ise dikkat çeken bir bulgudur. Bu durumun gelecek yıllardaki verileri ciddi bir şekilde değiştirmesi beklenmektedir.

Araştırmamızda öğrencilerin % 75.9'u Anadolu lisesi ve Fen lisesi mezunu olup, YÖK lisans atlas programının verileri analiz edildiğinde İzmir'de bulunan kamu üniversitelerini tercih eden öğrencilerin % 70,68'sinin Anadolu lisesi ve Fen lisesi mezunu olduğu görülmektedir (12). Araştırmamızda öğrencilerin dörtte üçü anadolu ve fen lisesi mezunu olup neredeyse yarısının üniversite sınavına ilk kez girdiği görülmekte ve tüm öğrencilerin % 7.2'si (İBÜ %4.3, İDÜ % 9.2) birinci sırada tercih ettikleri üniversiteye yerleşmişlerdir. Araştırma bulgularımız YÖK lisans atlasındaki İBÜ ve İDÜ ile İzmir'de bulunan diğer kamu üniversitesi tercih verilerine benzerdir (12). Araştırmamızda tüm öğrencilerin % 7.2'si birinci (İBÜ %4.3, İDÜ % 9.2) tercihine, %34.6'sı ise (İBÜ %30.1, İDÜ % 37.8) istedikleri fakülte-bölüme birinci tercihlerinde yerleşmişlerdir. YÖK lisans atlasında İBÜ ve İDÜ'nün öğrencilerinin %7,96'sının (İBÜ %4.5, İDÜ %10.43) ilk tercihlerine yerleştiği görülmektedir (12). İzmir'de bulunan diğer kamu üniversiteleri benzer bölüm öğrencilerinin ilk tercihlerine yerleşme oranı %16'dır (12). İBÜ ile İDÜ, İzmir'de bulunan diğer fakültelerle karşılaştırıldığında ilk tercihlerine yerleşme oranı yeni kurulan üniversitelerde düşüktür, bunun olası nedeni köklü üniversitelerin ilk sıralarda tercih edilmesi, İzmir gibi metropolde olsa bile yeni kurulan üniversitelerin daha geride tercih edilmesi olabilir. Üniversiteye oranla fakülte bölüm yerleşme oranı daha iyi oranlara sahiptir. Çiftçi ve arkadaşlarının çalışmasında da sağlık bilimleri fakültesini tercih eden öğrencilerin üçte birinin Anadolu ve fen lisesi mezunu olduğu görülmektedir (4). Yükseköğretimde sağlık bölümünü tercih eden öğrencilerin, yükseköğretim öncesi

dönemlerinde nitelikle eğitim aldıkları görülmektedir (4,12). Araştırma bulgularımız öğrencilerin yaklaşık yarısının üniversite tercihlerinde ilk beş tercihine yerleştiğini göstermektedir ancak bu durum fen lisesi mezunu olan öğrencilerde değişmektedir. İlk beş tercihine yerleşme oranı fen lisesi mezunlarında daha düşüktür. Bu durum fen lisesi mezunlarından beklenmeyen bir bulgudur. Bunun olası nedeni meslek tercihi için uygun bir rehberlik hizmeti alamamaları olabilir.

Araştırma bulgularımız öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun meslek alanlarını isteyerek tercih ettiklerini göstermektedir. İzmir Demokrasi Üniversitesindeki öğrencilerin fakülte ve bölümlerini isteyerek tercih etme oranları İzmir Bakırçay Üniversitesine göre daha fazladır. Meslek seçiminde etkili faktörler olarak literatürde; cinsiyet, toplum yönlendirmesi, arkadaş çevresi, anne-baba beklentileri, tutumları, eğitim durumları, sosyo-ekonomik düzeyleri ve mezuniyet sonrası iş imkânları gibi birçok faktörün etkili olduğu görülmektedir (18–20). Araştırmamızda öğrencilerin fakülte/bölümünü isteyerek tercih etmesinde literatürün aksine

(5,18,19,21) anne ve babalarının eğitim durumlarının etkili olmadığı bulunmuştur. Anne-baba eğitim düzeyi arttıkça öğrenciye karşı olan tutum ve davranışlarının daha demokratik olacağı ve öğrenciyi seçiminde özgür bıraktığı varsayılabilir. Bu durum da öğrenci tarafından meslek tercihinde anne babanın etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir. İlk beş tercihine yerleşenlerin tercih nedenlerinden birincisi insanlara yardımı sevme ve ikincisi kapasite, ilgi, yetenek alanına uygundur. Akılcı ve bilinçli tercih yapan öğrencilerin mesleği neden tercih ettiklerini biliyor olduğu söylenebilir. Araştırmamızda, bu öğrenciler sağlık ile ilgili bir mesleği seçmelerinde, daha çok insana yardım etmek ve kapasitesine uygun olduğu için tercih ettiğini

belirtmişlerdir. Araştırmamızda diğer dikkat çeken bulgu ise fakülte/bölüm tercih nedenleri arasında ikinci sırada gelen İzmir’de eğitim görme isteğidir. YÖK lisans atlas programının verileri incelendiğinde İDÜ ve İBÜ’nün öğrencilerinin % 76,18’inin, DEU, Ege ve İKÇÜ’nün öğrencilerinin % 72,95’nin farklı illerden lisans eğitimi için İzmir’e geldikleri görülmektedir (12). Bu da öğrencilerin literatürde olduğu gibi kısa süreli sadece eğitim dönemi için plan yaptıkları ve bilinçsizce tercih yapanların oldukça yüksek olduğu söylenebilir (2,12,22).

Öğrencilerin büyük bir bölümü kendisini kapasite, ilgi, yetenek olarak eğitimini almaya başladığı mesleğe uygun olduğunu ifade etmesine rağmen mezuniyet sonrasında meslekle ilgili bilinçli bir hedeflerinin olmadığı saptanmıştır. Sağlık profesyonelinin kendini tanıması mesleği seçme ve mesleki gelişimine devam etmesi açısından önemlidir. Araştırmamızdaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kendisi ile ilgili farkındalığının yüksek olduğu söylenebilir. Mesleki seçimini isteyerek yapmış ve kendini tanıyan öğrencilerin şu an sağlık profesyoneli olmak için eğitim alıyor olması önemli bir bulgudur.

Sonuç

Profesyonel mesleki kimlik kazandırma öğrencilikte başlar. Bu nedenle eğitim sistemi profesyonel kimliğin gelişimini sağlamada önemli ve etkili bir rol oynamaktadır. Sağlık profesyonellerinin mesleki kimlik gelişimlerinin erken kazandırılması önemlidir. Sağlık bilimlerinin eğitim ve hizmet basamağında özveri gerektirmesi nedeniyle tercihlerinin bilinçli yapılması beklenir. Literatürde sağlık profesyonellerinin eğitiminde, öğrencilerin mesleki tercihleri, sürekli mesleki gelişimleri, hümanistik yönleri daha az vurgulanmaktadır. Çalışmamız sağlık profesyonellerinin insanlara ve mesleğe ilgi göstermelerinin önemli olduğunu

ve sağlık profesyonellerinin mesleğinde başarılı olmaları için motive olmalarının ve kendilerine verilen değeri hissetmelerinin gerekli olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin meslek tercihlerinde etkili olan faktörlerin değerlendirilmesi ile sağlık profesyonellerinin mesleki gelişimini ve kişisel gelişimini destekleyecek eğitim programları geliştirilebilir.

Türkiye’de sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerin meslek seçimine ilişkin çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, tek bir çalışma içerisinde birden fazla sağlık profesyoneli öğrencisinin verilerinin incelendiği çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın sağlık bilimleri öğrencilerinin sosyodemografik profili ve meslek seçimleri hakkında bilgi vererek, eğitimciler ve eğitim politikasını belirleyen organlara rehberlik etmesi beklenmektedir. Özellikle meslek seçimi öncesi danışmanlık yapan kurumlarda stratejiler belirlenmesinde ve kariyer danışmanlığının sağlık bilimleri alanında yaygınlaştırılmasına katkı sunması beklenmektedir.

Teşekkür

Araştırma uygulama izni veren İzmir Bakırçay Üniversitesi ve İzmir Demokrasi Üniversite’ne ve araştırmaya katılan tüm öğrencilere teşekkür ederiz.

Kaynakça

1. Koca Aİ. Kariyer Seçiminde Kariyer Değerleri İle Demografik Faktör İlişkisi: Çukurova Üniversitesi’nde Bir Araştırma. Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilim Fakültesi Derg. 2010;14(1):56–70.
2. Sarıkaya T, Khorshid L. Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi. Türk Eğitim Bilim Derg. 2009;7(2):393–423.
3. Isik Andsoy I, Gungor T, Bayburtluoglu T.

Karabuk University Health School Students' Thoughts About the Future of Their Profession and the Causes of Preferring Nursing. *Balikesir Heal Sci J.* 2012;1(3):124–30.

4. Çiftçi GE, Bülbül SF, Bayar Muluk N, Çamur Duyan G, Yılmaz A. Sağlık Bilimleri Fakültesini Tercih Eden Öğrencilerin, Üniversite ve Meslek Tercihlerinde Etkili Olan Faktörler (Kırıkkale Üniversitesi Örneği). *J Kartal Train Res Hosp.* 2011;22(3):151–60.

5. Özveren H, Gülnar E, Özden D. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *TURKISH J Clin Lab.* 2017;8(2):57–64.

6. Erkal İlhan, S., Yalçın, A. S., & Sancar B. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Ebelik ve Hemşirelik Bölümlerini Seçme Nedenleri. *Ankara Sağlık Bilim Derg.* 2012;73–90.

7. Özdelikara A, Ağaçdiken S, Aydın E. Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Etkileyen Faktörler. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilim Derg.* 2016;2:83–8.

8. Mariño R, Au-Yeung W, Habibi E, Morgan M. Sociodemographic profile and career decisions of Australian oral health profession students. *J Dent Educ.* 2012;76(9):1241–9.

9. Mariño RJ, Morgan M V, Winning T, Thomson WM, Marshall RI, Gotjamanos T, et al. Sociodemographic backgrounds and career decisions of Australian and New Zealand dental students. *J Dent Educ* [Internet]. 2006;70(2):169–78. Available from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16478931>

10. Alper Z, Özdemir H. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesini Tercih Eden Öğrencilerin Kimi

Sosyo-Demografik Özellikleri ve Mesleğe Bakış Açıları. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Derg* 2004;30(2):93–6. Available from: <http://dergipark.gov.tr/uutfd/issue/35311/391971>

11. Kaya D, Yurdakul M. Türkiye'de ve Dünyada Ebelik Eğitimi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Derg.* 2007;23(2):233–41.

12. Yükseköğretim Kurulu. YÖK Meslek Lisans Atlası [Internet]. 2019 [cited 2020 May 6]. Available from: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>

13. Özsoy SA, İz FB. Toplumsal Yapıda Hemşirelerin Konumu. *Toplum ve Hekim.* 2005;20(4):254–8.

14. Orhan B, Yücel ÖR. Türkiye de Sağlık Hizmetleri Sunumuna Cinsiyet Açısından Bakış. *Marmara Univ Kadın ve Toplum Cinsiyet Arastirmalari Derg.* 2017;1(1):53–9.

15. Sürekli HE, Mortaş A. OECD , Avrupa Birliği Sağlık İstatistikleri ve Türkiye [Internet]. 2015. Available from: www.tkhk.gov.tr

16. Urhan B. Sağlık Sektöründe Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi. 2011;2:191–216.

17. Türkiye İstatistik Kurumu. TÜİK Toplumsal Yapı ve Cinsiyet İstatistikleri 2019-Meslek Grubuna Göre İstihdam Edilenler. Türkiye İstatistik Kurumu. 2019.

18. Akdeniz S, Bozgeyikli H. Ergenlerin Meslek Kararı Verme Yetkinlik Algılarının, Algılanan Ana-Baba Tutumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi [Internet]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2009. Available from: <http://acikerisimarsiv.selcuk>.

19. Guan M, Capezio A, Restubog SLD, Read S, Lajom JAL, Li M. The role of traditionality in the relationships among parental support, career decision-making self-efficacy and career adaptability. *J Vocat Behav* [Internet]. 2016;94:114-23. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jvb.2016.02.018>

20. Şeker G, Kaya A. Lise Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Aile Desteği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma*

21. Dinç E. Meslek Seçiminde Etkili Faktörlerin İncelenmesi: Meslek Yüksek Okulu-Muhasebe Programı Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sos Bilim Derg.* 2008;(16):90-106.

22. Beceren E. Üniversite Tercihlerinde Ne Kadar Bilinçliler: SDÜ Öğrencilerine Yönelik Bir Çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Suleyman Demirel Univ Vizyoner Derg.* 2010;2(2):101-10.